

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	4Cdo/145/2024
Identifikačné číslo spisu:	3120206730
Dátum vydania rozhodnutia:	29.10.2025
Meno a priezvisko:	JUDr. Mario Dubaň
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2025:3120206730.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcu Z. L. H., narodeného XX. H. XXXX, U., Ž. X/A, zastúpeného spoločnosťou Advokátska kancelária JURIKA & KELTOŠ, s. r. o., Bratislava, Mickiewiczova 2, IČO: 35 951 087, proti žalovanému Ing. Jozefovi Vychovalému, miesto podnikania Trenčín, Šafárikova 2741/12, podnikajúcemu pod menom STAVEX, IČO: 11 747 412, o zaplatenie 47 750 eur s prísl., vedenom na Okresnom súde Trenčín pod sp. zn. 12Csp/46/2020, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Trenčíne zo 16. mája 2024 sp. zn. 17CoCsp/13/2023, takto

rozhodol:

I. Rozsudok Krajského súdu v Trenčíne zo 16. mája 2024 sp. zn. 17CoCsp/13/2023 zrušuje a vec vracia na ďalšie konanie.

II. Uznesenie Okresného súdu Trenčín č. k. 12Csp/46/2020-578 z 12. júla 2024 zrušuje.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Trenčín (ďalej len „prvoinštančný súd“ alebo „súd prvej inštancie“) rozsudkom zo 16. novembra 2022 č. k. 12Csp/46/2020-450 výrokom I. zamietol žalobu, ktorou sa žalobca domáhal proti žalovanému zaplatenia sumy 47 750 eur s prísl. a žalovanému priznal nárok na náhradu trov konania v plnom rozsahu (výrok II.). Rozhodol tak o žalobe, ktorou žalobca prvotne žiadal plnenie na tom skutkovom základe, že podľa zmluvy o vykonaní diela - stavby „Rekreačného domu Tradičia“ poskytol žalovanému v piatich platbách celkom 47 750 eur, ale zmluva o dielo zanikla dohodou zmluvných strán (bola roztrhaná) z dôvodu postúpenia práv stavebníka na tretiu osobu Tasto Lunghi Investment Corporation s. r. o. (ďalej len „Tasto s. r. o.“) a žalovaný pre žalobcu žiadne stavebné ani iné práce nikdy nevykonával. V priebehu konania žalobca upravil skutkové tvrdenia tak, že poskytnuté platby predstavovali pôžičky zo strany žalobcu poskytnuté žalovanému za účelom financovania jeho stavebnej činnosti na stavbe, na ktorej riadnej realizácii mal žalobca mimoprávny záujem, hoci už sám nebol stavebníkom. Tieto pôžičky mali byť vrátené vzápätí po tom, čo dôjde k úhradám faktúr vystavených žalovaným na Tasto s. r. o. Súd prvej inštancie reagujúc na uvedené skutkové tvrdenia žalobcu rozhodol o pripustení zmeny žaloby a ďalej konal o uplatnenom nároku ako o nároku na vrátenie poskytnutej pôžičky.

2. Svoje rozhodnutie právne odôvodnil ustanoveniami § 40 ods. 1 a 2, § 631, § 632 a § 657 zákona č.

40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej len „OZ“) a vecne tým, že roztrhanie zmluvy o dielo medzi stranami sporu nemalo za následok jej zánik, pretože ako písomne uzavretá zmluva sa mohla v zmysle § 40 ods. 2 OZ zrušiť iba písomne, čo v konaní preukázané nebolo. Súd prvej inštancie nemal za preukázané ani uzavretie zmluvy o pôžičke a žalobcom poskytnuté plnenia, ktorých vrátenia sa domáhal považoval za plnenia poskytnuté podľa zmluvy o dielo medzi stranami sporu, ku ktorej zrušeniu platne nedošlo. Na podporu tohto záveru porovnal jednotlivé žalobcom poskytnuté platby s platbami dohodnutými v zmluve o dielo medzi stranami sporu, ako aj s dohodnutým a neskôr fakturovaným obsahom prác a fakturovanými sumami. Vychádzal z toho, že za žalobcom poskytnuté platby, ktorých vrátenia sa domáha podanou žalobou žalovaný vykonal stavebné práce a to bez ohľadu na to, že vo faktúrach je uvedená ako odberateľ obchodná spoločnosť Tasto s. r. o. Prvoinštančný súd preto uzavrel, že sa nejedná o pôžičku a žalobu zamietol. O trovách konania rozhodol podľa § 255 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“).

3. Krajský súd v Trenčíne (ďalej len „odvolací súd“) na odvolanie žalobcu rozsudkom zo 16. mája 2024 sp. zn. 17CoCsp/13/2023 napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil ako vecne správny podľa § 387 ods. 1 CSP a žalovanému priznal voči žalobcovi nárok na náhradu trov odvolacieho konania v rozsahu 100 %. Odvolací súd po doplnení dokazovania dôkazmi opomenutých súdom prvej inštancie zistil, že v období od 18. októbra 2019 do 14. apríla 2020 vystavil žalobca na spoločnosť Tasto s. r. o. celkom 6 faktúr za vykonané stavebné práce na akcii „Výstavba rekreačného domu - Nová Bošáca“, ktorých celková fakturovaná suma bola 61 743,83 eura. Nebolo sporné, že ako „Výstavba rekreačného domu - Nová Bošáca“ je označené zhotovenie toho istého diela, ktoré bolo označované aj ako „Rekreačný dom - Tradícia“. Z histórie transakcií vyplýva, že takto fakturované sumy boli uhradené, čo zodpovedá tomu, že medzi spoločnosťou Tasto s. r. o. ako objednávateľom a žalovaným ako zhotoviteľom existoval právny vzťah zmluvy o dielo, tak ako to vyplýva z listiny (č. l. 73 - 78) označenej ako „Zmluva o dielo č. 03/2019“ datovanej 24. septembra 2019. Vzhľadom na datovanie faktúr a ich úhrad mal odvolací súd za zrejmé, že zmluvný vzťah medzi Tasto s. r. o. a žalovaným v danom období existoval, keďže už dochádzalo k plneniu. Existenciu zmluvy o dielo medzi Tasto s. r. o. a žalovaným mal za jednoznačnú aj v spojení s rozhodnutím Okresného súdu Trenčín z 29. septembra 2021 sp. zn. 22Cb/40/2021 a na to nadväzujúceho potvrdzujúceho rozhodnutia Krajského súdu v Trenčíne z 25. októbra 2022 sp. zn. 8Cob/30/2022.

3.1. Odvolací súd výsledky vykonaného dokazovania skutkovo ustálil v tom zmysle, že pri existencii a plnení zmluvy o dielo medzi Tasto s. r. o. a žalovaným vyplácal sám žalobca žalovanému hotovostné platby, ktoré žiada vrátiť v tomto konaní, a to sumu 5 000 eur dňa 28. septembra 2019, sumu 10 000 eur dňa 16. októbra 2019, sumu 10 000 eur dňa 07. novembra 2019, sumu 7 750 eur dňa 15. novembra 2019 a sumu 15 000 eur dňa 30. novembra 2019. Ich prijatie je písomne potvrdené žalovaným na príjmových pokladničných dokladoch datovaných vo vyššie uvedených dňoch a v časti „Prijaté od“ obsahujú text: „Z.. H., Ž. X/a, U.“. Ako účel je na predmetných príjmových dokladoch uvedené „Záloha na stavebné práce“.

3.2. Odvolací súd následne zrekapituloval, že po tom, ako žalobca spočiatku tvrdil, že uvedené hotovostné platby vyplatil žalovanému bezdôvodne, keďže zmluva o dielo medzi nimi zanikla a žalovaný pre žalobcu žiadne stavebné práce nevykonával, zmenil rozhodujúce skutočnosti žaloby smerom k tomu, že predmetné sumy žalovanému požičal tak, ako sa uvádza v ods. 1 tohto odôvodnenia. Z charakteru zmluvy o pôžičke (§ 657 ods. 1 OZ) ale pre odvolací súd vyplynulo, že prijať záver o existencii zmluvy o pôžičke peňazí možno len v prípade, ak je preukázané, že veriteľ mal a prejavil vôľu prenechať dlžníkovi dočasne peniaze, tieto aj skutočne dlžníkovi odovzdal a dlžník mal a prejavil vôľu peniaze vrátiť.

3.3. Žalobca podľa odvolacieho súdu neunesol dôkazné bremeno o existencii zmluvy o pôžičke, nakoľko neposkytol jediný dôkaz, z ktorého by bolo možné dovodiť, že medzi stranami sporu bola vôľa uzavrieť zmluvu o pôžičke. Žalovaný poprel tvrdenia žalobcu, že by poskytnuté hotovostné platby mali predstavovať poskytnutie pôžičky a neexistuje ani listinný dôkaz s obsahom nasvedčujúcim zmluve o pôžičke. Jediným listinným dôkazom, z ktorého existenciu pôžičky žalobca dovodzovať mali príjmové

pokladničné doklady, no pri tam uvedenom účele „záloha na stavebné práce“ ani tieto v prospech existencie pôžičky podľa názoru odvolacieho súdu nesvedčia. Z výpovede žalobcu, že žalovanému požičal peniaze za účelom preklenutia nedostatku financií pri začatí stavebnej činnosti na stavbe pre spoločnosť Tasto s. r. o., pretože mal na riadnej realizácii stavby mimoprávny záujem, hoci už sám nebol stavebníkom, si odvolací súd nemohol spoľahlivo ustáliť záver o existencii pôžičky tvrdenej žalobcom. Výpoveď žalobcu považoval za nevierohodnú, keď poskytnuté peniaze prezentoval žalobca ako pôžičku až po otázke, prečo poskytoval žalovanému peňažné plnenia na stavebné práce až po tom, ako mala podľa samotného žalobcu zaniknúť zmluva o dielo medzi ním a žalovaným. Odvolací súd žalobcu súčasne konfrontoval s tým, že poskytnutie hotovostných platieb žalovanému sa časovo čiastočne kryje s úhradou faktúr pre spoločnosť Tasto s. r. o. Žalobca teda neuvádzal pôžičku v konaní konzistentne, ale ako následné vysvetlenie, keď jeho predchádzajúce zdôvodnenie platieb z logického hľadiska neobstálo. Zhodnotením výpovede o existencii pôžičky bola preto vierohodnosť výpovede žalobcu značne oslabená a na výpovedi tejto kvality ako jedinom dôkaze o existencii pôžičky nemohlo byť tvrdenie žalobcu o pôžičke preukázané. Odvolací súd preto ani po doplnení dokazovania o dôkazy nevykonané súdom prvej inštancie a zopakovaní výpovedí strán sporu nedokázal prijať záver, že medzi stranami sporu existovala zmluva o pôžičke tvrdená žalobcom, na základe ktorej by žalobcovi patrili peniaze, ktorých zaplata sa domáha podanou žalobou.

3.4. Odvolací súd sa vyjadril aj ku vzniku bezdôvodného obohatenia a poukázal na rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 22. septembra 2010 sp. zn. 5Cdo/196/2009, že ak účastník uvedie rozhodujúce skutočnosti, z ktorých vyvodzuje ním tvrdený nárok, ale s týmito skutočnosťami spája nesprávne právne následky, nie je súd viazaný právnym názorom účastníka. Dovodil z neho, že súd je viazaný rozhodujúcimi tvrdeniami strany sporu, ale už nie právnym posúdením ako ho prezentuje strana sporu. Práve rozhodujúce tvrdenia žaloby na jednej strane a ich právne posúdenie na strane druhej je potrebné dôsledne rozlišovať. Pokiaľ žalobca zmenil rozhodujúce skutkové tvrdenia žaloby a namiesto pôvodného poskytnutia plnenia podľa zaniknutej zmluvy o dielo začal uvádzať, že peňažné plnenie poskytol žalovanému s tým, že mu peniaze v dohodnutej dobe vráti, jednalo sa o nové rozhodujúce skutočnosti, ktoré zásadným spôsobom determinovali uplatnený nárok. Odvolací súd v tejto súvislosti poznamenal, že prvoinštančný súd na to správne procesne zareagoval pripustením zmeny žaloby, lebo nové rozhodujúce skutočnosti už neznali tak, že žalovanému poskytol plnenie podľa zaniknutej zmluvy, ani tak, že poskytol plnenie bez toho, aby na to mal vôbec akýkoľvek právny dôvod (napr. omylom). Odvolací súd v nadväznosti na uvedené zhodnotil, že samotné nepreukázanie existencie zmluvy o pôžičke nemá za následok také posúdenie uplatneného nároku, ktoré by bolo v rozpore s rozhodujúcimi skutočnosťami tvrdenými v žalobe. Konajúce súdy preto nemohli žalobe vyhovieť a nepreukázanú pôžičku priznať žalobcovi titulom bezdôvodného obohatenia. Zdôraznil, že nemožno zamieňať existenciu plnenia bez právneho dôvodu so situáciou, kedy sa žalobcom tvrdený právny dôvod (tu pôžička) nepodarí preukázať. Inými slovami podľa odvolacieho súdu nepreukázanie tvrdeného právneho dôvodu a preukázanie plnenia bez právneho dôvodu nemožno stotožniť. Záver odvolacieho súdu bol taký, že poskytnutie pôžičky sa nepreukázalo a žalobou uplatnený nárok nemožno posúdiť ani ako bezdôvodné obohatenie vzniknuté bez právneho dôvodu resp. z dôvodu, ktorý odpadol, pretože takéto rozhodnutie by bolo v rozpore s rozhodujúcimi skutočnosťami žaloby, v znení po pripustení jej zmeny.

3.5. Pre úplnosť odvolací súd uviedol, že viaceré odvolacie námietky žalobcu boli vznesené na podporu záveru o bezdôvodnom obohatení, avšak tieto námietky boli uplatnené mimo predmet konania, ktorý žalobca jednoznačne vymedzil ako nárok z pôžičky. Nad rámec uvedeného (obiter dictum) ešte doplnil, že skutočnosti prezentované v konaní nasvedčujú tomu, že strany sporu v rámci riešenia zmluvných vzťahov smerujúcich k zhotoveniu stavby preferovali daňovo optimálnejšie riešenie, pri ktorom bola stavba čiastočne financovaná z účtu spoločnosti Tasto s. r. o. a čiastočne z hotovosti opakovane odovzdanej žalobcom. Spoločnosť Tasto s. r. o. a žalobca pritom konali pri realizácii v úzkej súčinnosti a žalobca spoločnosť zastupoval tak vo veciach zmluvných ako aj vo veciach technických. Hoci otázky bezdôvodného obohatenia neboli predmetom tohto konania z dôvodov uvedených vyššie, pri zmienenej miere zainteresovanosti žalobcu na realizácii stavby javí sa pozoruhodné, ak by peniaze, ktoré v priebehu stavby opakovane odovzdával žalovanému boli odovzdané skutočne bez právneho dôvodu. O trovách odvolacieho konania rozhodol podľa § 396 ods. 2 v spojení s § 262 a § 255 CSP.

4. Proti rozsudku odvolacieho súdu podal žalobca (ďalej aj „dovolateľ“) dovolanie s poukazom na ustanovenie § 420 písm. f) CSP (súd nesprávnym procesným postupom mu znemožnil, aby uskutočňoval jemu patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu jej práva na spravodlivý proces) a § 421 ods. 1 písm. a) CSP (rozhodnutie odvolacieho súdu spočívalo v nesprávnom právnom posúdení).

4.1. Namietanú vadu zmätočnosti videl v tom, ako odvolací súd pristúpil k vyhodnoteniu skutkovej osnovy žaloby a právnu kvalifikáciu uplatneného nároku stotožnil so zmenou žaloby. Dovolateľ zrekapituloval podstatný obsah odôvodnenia napadnutého rozsudku, kedy odvolací súd mal z vykonaného dokazovania za nesporné, že žalovaný bol zhotoviteľom stavby pre spoločnosť Tasto s. r. o. na základe zmluvy o dielo z 24. septembra 2019, podľa ktorej boli žalovaným ako zhotoviteľom vystavované faktúry uhrádzané objednávatelom Tasto s. r. o. Ďalej mal za preukázané, že žalobca vyplatil žalovanému hotovostné platby, ktoré v tomto konaní žiada vrátiť (viď bod 10. a 11. rozsudku). V bode 18. rozsudku odvolací súd konštatoval, že „pokiaľ žalobca zmenil rozhodujúce skutkové tvrdenia žaloby a namiesto pôvodne prezentovaných tvrdení o poskytnutí plnenia podľa zaniknutej zmluvy o dielo (dovolateľ tu poznamenal, že medzi žalobcom a žalovaným neexistovala žiadna zmluva, na základe ktorej by žalovaný poskytoval práce alebo služby resp. akékoľvek plnenie pre žalobcu) začal uvádzať, že peňažné plnenie poskytol žalovanému s tým, že žalovaný mu peniaze v dohodnutej dobe vráti, jednalo sa o nové rozhodujúce skutočnosti tvrdené stranou sporu a zásadným spôsobom determinujúce uplatnený nárok. Súd prvej inštancie na to správne procesne reagoval pripustením zmeny žaloby.“ Následne v bode 19. rozsudku dospel odvolací súd k záveru, že „Samotný záver súdu o nepreukázaní existencie zmluvy o pôžičke nemôže mať za následok také právne posúdenie uplatneného nároku, ktoré by bolo v rozpore s rozhodujúcimi skutočnosťami tvrdenými v žalobe. Súd preto nemohol žalobe vyhovieť a nepreukázanú pôžičku priznať žalobcovi titulom bezdôvodného obohatenia. Nemožno zamieňať existenciu plnenia bez právneho dôvodu so situáciou, kedy sa žalobcom tvrdený právny dôvod (skutkovo popísaný právny vzťah - tu pôžička) nepodarí žalobcovi preukázať. Inými slovami, nepreukázanie tvrdeného právneho dôvodu plnenia a preukázanie plnenia bez právneho dôvodu nemožno stotožniť.“ V bode 21. rozsudku odvolací súd sumarizoval, že „v konaní nebolo preukázané poskytnutie pôžičky ako to tvrdil žalobca. Súčasne nemožno žalobou uplatnený nárok posúdiť ako bezdôvodné obohatenie vzniknuté bez právneho dôvodu resp. z dôvodu ktorý odpadol, pretože takéto rozhodnutie by bolo v rozpore s rozhodujúcimi skutočnosťami žaloby v znení po pripustení zmeny žaloby.“

4.2. Dovolateľ nižším súdom vyčítal nezákonnosť procesného postupu, v dôsledku čoho mu bolo odopreté právo na spravodlivý súdny proces. Závery súdov o tom, že žalobca počas konania zmenil rozhodujúce skutkové tvrdenia a teda zmenil žalobu sú v priamom rozpore s obsahom spisu a skutočným stavom veci. Argumentoval tým, že už v návrhu na vydanie platobného rozkazu sa uvádza, že „žalobca poskytol žalovanému hotovostné peňažné čiastky, v ktorých bola prijatá platba označená ako záloha na stavebné práce s tým, že žalovaný žiadne stavebné ani iné práce pre žalobcu nikdy nevykonával“. Prílohou návrhu bola aj výzva z 09. júna 2020, v ktorej žalobca po popise poskytnutých hotovostných platieb uvádza, že „sa domnieval, že bezodkladne po úhrade faktúr, ktoré vystavil zhotoviteľ spoločnosti Tasto s. r. o. mu poskytnuté finančné prostriedky vrátite, čo sa však napriek výslovnej žiadosti do dnešného dňa nestalo“. Dovolateľ od počiatku tvrdil, že žalovanému poskytol finančné prostriedky, ktoré mu žalovaný nevrátil; uvedené tvrdil počas celého konania. Súdny mal pritom za preukázané, že finančné prostriedky žalobca žalovanému skutočne poskytol a súčasne žalovaný nepredložil žiaden dôkaz o tom, že by existoval dôvod na ponechanie si týchto finančných prostriedkov. To, či mal peňažné prostriedky žalovaný žalobcovi vrátiť titulom bezdôvodného obohatenia alebo titulom pôžičky, nepovažoval za otázku skutkových tvrdení žalobcu, ale otázku právnej kvalifikácie žalobcom uplatneného nároku.

4.3. V súvislosti s uplatneným dovolacím dôvodom podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP uviedol, že odvolací súd (v zhode s prvoinštančným súdom) zlyhali v tom, že nereflektovali na ustálenú rozhodovaciu prax odvolacieho súdu, že zmena právnej kvalifikácie nároku uplatneného žalobcom v žalobe nie je zmenou žaloby; doplnenie žaloby o skutočnosti odôvodňujúce uplatnený nárok tiež z

hľadísk uvedených v inom ustanovení zákona, nie je zmenou žaloby (rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 5Cdo/58/1999 zverejnené v časopise Zo súdnej praxe č. 61/2000 a rozsudok bývalého Najvyššieho súdu ČSR z 22. decembra 1972 sp. zn. 5 Cz 30/72 uverejnený v Zborníku Najvyššieho súdu ČSSR ročník 1972, zväzok IV, s. 700).

4.4. Dovolateľ skritizoval uznesenie konajúceho súdu o pripustení údajnej zmeny žaloby ako nedôvodné a s ohľadom na jeho obsah aj nezákonné, keď prvoinštančný súd „pripúšťa zmenu žaloby tak, že žalobca sa domáha svojho práva z titulu pôžičky a nie v zmysle § 451 ods. 1, 2 OZ z titulu vydania bezdôvodného obohatenia“. Za zmenu žaloby pritom s ohľadom na ustálenú rozhodovaciu prax nemožno považovať zmenu právnej kvalifikácie uplatneného nároku. Napriek tomu, že išlo o zmenu právnej kvalifikácie, ktorú žalobca ani nie je povinný uvádzať súd pripustil zmenu žaloby, ktorá s poukazom na petit uznesenia o pripustení zmeny žaloby spočíva vyslovene v zmene právnej kvalifikácie. Takýto procesne nezákonný postup odvolací súd potvrdil a na jeho základe dospel k absurdnému záveru o tom, že uplatnený nárok nemôže právne posudzovať a kvalifikovať ako bezdôvodné obohatenie. Odvolaciemu súdu vyčítal, že napadnutým rozsudkom fakticky legalizoval nezákonné prisvojenie finančných prostriedkov, ktoré preukázateľne žalobca poskytol žalovanému, a to napriek tomu, že v konaní nebol preukázaný žiaden dôvod, ktorý by žalovaného na takéto konanie oprávňovalo. Vzhľadom na uvedené žiadal zrušenie odvolacieho rozsudku a vrátenie veci na opätovné prejednanie a rozhodnutie.

5. Žalovaný žiadal dovolanie ako nedôvodné zamietnuť, lebo absentujú vady, ktoré by odôvodňovali naplnenie predpokladov dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP resp. podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP. Žalobca žadoval vrátenie finančných prostriedkov titulom zmluvy o pôžičke až momentom zmeny návrhu, pričom súd prvej inštancie zmenu pripustil. Odvolací súd dokazovanie doplnil v potrebnom rozsahu, ale žalobca žiadne zo svojich tvrdení nevedel preukázať. Mal za to, že samotné dovolanie je postavené iba na domnienkach žalobcu, že sa žalovaný mal bezdôvodne obohatiť, resp. že si mal údajne požičať peniaze na stavebné práce a dodávky pre žalobcu, čo však logicky nedáva zmysel.

6. Žalobca v dovolacej replike zdôraznil, že vyjadrenie žalovaného neobsahuje žiadne skutkové a právne dôvody, ktoré by boli spôsobilé ovplyvniť podané dovolanie. V celom rozsahu zotrval na svojej argumentácii, že žalovaný nesporne realizoval stavbu pre spoločnosť Tasto s. r. o., za ktorú mu táto spoločnosť zaplatila a súčasne, že žalovaný prijal od žalobcu žalované finančné prostriedky. Žalovaný vo svojom vyjadrení zjavne opomína, že rovnako ako fakt, že pre žalobcu žiadne stavebné práce nerealizoval je nesporná aj skutočnosť, že prijal od žalobcu finančnú čiastku vo výške žalovanej sumy. Ak žalovaný postráda výzvu na vrátenie týchto finančných prostriedkov, upriamil pozornosť napr. na návrh na vydanie platobného rozkazu, prílohou ktorého bola aj výzva z 09. júna 2020, ktorou žalovaného vyzval na vrátenie finančných prostriedkov a v ktorej žalobca po popise poskytnutých hotovostných platieb uvádza, že „sa domnieval, že bezodkladne po úhrade faktúr, ktoré vystavil zhotoviteľ spoločnosti Tasto s. r. o. mu poskytnuté finančné prostriedky vrátite, Čo sa však napriek výslovnej žiadosti do dnešného dňa nestalo“. Nie je teda pravdou, že žalobca nevyzval žalovaného na vrátenie poskytnutých finančných prostriedkov. Zopakoval, že to, či mal peňažné prostriedky žalovaný žalobcovi vrátiť z titulu bezdôvodného obohatenia alebo z titulu pôžičky nie je otázka skutkových tvrdení žalobcu, ale otázka právnej kvalifikácie žalobcom uplatneného nároku.

7. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 CSP), v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že dovolanie je dôvodné.

8. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu - ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP.

9. Podľa § 420 písm. f) CSP je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

10. Podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP je dovolanie prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe odvolacieho súdu.

11. V hierarchii postupu dovolacieho prieskumu platí, že dovolací súd najprv skúma prípustnosť dovolania z dôvodu zmätočnosti a až ak namietaný dôvod podľa § 420 CSP preukázaný nie je, pristúpi subsidiárne k prieskumu dovolacieho dôvodu spočívajúceho v správnosti právneho posúdenia veci (§ 421 CSP).

12. Aj keď žalobca tvrdený nedostatok rozhodnutia odvolacieho súdu označil ako vadu konania podľa § 420 písm. f) CSP a tiež ako nesprávne právne posúdenie podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP, v okolnostiach jeho prípadu to nie je nepochopiteľné, hoci vo všeobecnosti obvykle nenastáva situácia, že by obsahovo tá istá dovolacia námietka spadala pod obidva dôvody prípustnosti dovolania (IV. ÚS 372/2020).

13. Všeobecné súdy v sporovom súdnom konaní nemajú poskytovať formálny či formalistický výklad a aplikáciu práva, ale majú poskytovať taký výklad a aplikáciu práva, ktorý je materiálnou ochranou zákonnosti, aby bola zabezpečená spravodlivá a účinná ochrana práv a oprávnených záujmov strán sporu (porovnaj čl. 2 ods. 1 Základných princípov CSP). Civilné sporové konanie sa musí v každom jednotlivom prípade stať zárukou zákonnosti a slúžiť na jej upevňovanie a rozvíjanie. K základným právam strany sporu, obsiahnutým v práve na spravodlivý proces, patrí i právo na uvedenie dostatočných dôvodov, na ktorých je rozhodnutie založené. Zásada iura novit curia („súd pozná právo“) neznamena len to, že súd pozná právo, ale aj to, že si je zároveň vedomý účinkov, ktoré právo v podobe, v ktorej ho súd aplikuje vyvoláva vo vzťahu k procesnoprávnemu alebo hmotnoprávnemu postaveniu nositeľa práva na súdnu ochranu svojich práv.

14. Namietanú vadu zmätočnosti dovolateľ indikoval v prístupe odvolacieho súdu k vyhodnoteniu skutkovej osnovy žaloby a v stotožnení právnej kvalifikácie uplatneného nároku so zmenou žaloby. Závery súdov o tom, že žalobca počas konania zmenil rozhodujúce skutkové tvrdenia a menil žalobu, sú pritom v priamom rozpore so skutočným stavom veci. Argumentoval tým, že už v návrhu na vydanie platobného rozkazu sa uvádza, že „žalobca poskytol žalovanému hotovostné peňažné čiastky, v ktorých bola prijatá platba označená ako záloha na stavebné práce s tým, že žalovaný žiadne stavebné ani iné práce pre žalobcu nikdy nevykonal“. Prílohou návrhu bola aj výzva z 09. júna 2020, v ktorej žalobca po popise poskytnutých hotovostných platieb uvádza, že „sa domnieval, že bezodkladne po úhrade faktúr, ktoré vystavil zhotoviteľ spoločnosti Tasto s. r. o. mu poskytnuté finančné prostriedky vrátite, čo sa však napriek výslovnej žiadosti do dnešného dňa nestalo“.

14.1. Dovolateľ označil za nesprávny podstatný záver v odôvodnení rozhodnutia odvolacieho súdu (§ 420 písm. f) CSP), že (parafráz.) hoci mal odvolací súd z vykonaného dokazovania za preukázané, že žalobca vyplatil žalovanému hotovostné platby, ktoré v tomto konaní žiada vrátiť, v bode 18. rozsudku konštatoval, že „pokiaľ žalobca zmenil rozhodujúce skutkové tvrdenia žaloby a namiesto pôvodne prezentovaných tvrdení o poskytnutí plnenia podľa zaniknutej zmluvy o dielo (dovolateľ tu poznamenal, že medzi žalobcom a žalovaným neexistovala žiadna zmluva, na základe ktorej by žalovaný poskytoval práce alebo služby resp. akékoľvek plnenie pre žalobcu) začal uvádzať, že peňažné plnenie poskytol žalovanému s tým, že žalovaný mu peniaze v dohodnutej dobe vráti, jednalo sa o nové rozhodujúce skutočnosti tvrdené stranou sporu a zásadným spôsobom determinujúce uplatnený nárok. Súd prvej inštancie na to správne procesne reagoval pripustením zmeny žaloby.“ Následne v bode 19. rozsudku dospel odvolací súd k záveru, že „Samotný záver súdu o nepreukázaní existencie zmluvy o pôžičke

nemôže mať za následok také právne posúdenie uplatneného nároku, ktoré by bolo v rozpore s rozhodujúcimi skutočnosťami tvrdenými v žalobe. Súd preto nemohol žalobe vyhovieť a nepreukázanú pôžičku priznať žalobcovi titulom bezdôvodného obohatenia. Nemožno zamieňať existenciu plnenia bez právneho dôvodu so situáciou, kedy sa žalobcom tvrdený právny dôvod (skutkovo popísaný právny vzťah - tu pôžička) nepodariť žalobcovi preukázať. Inými slovami, nepreukázanie tvrdeného právneho dôvodu plnenia a preukázanie plnenia bez právneho dôvodu nemožno stotožniť.“ V bode 21. rozsudku odvolací súd sumarizoval, že „v konaní nebolo preukázané poskytnutie pôžičky ako to tvrdil žalobca. Súčasne nemožno žalobou uplatnený nárok posúdiť ako bezdôvodné obohatenie vzniknuté bez právneho dôvodu resp. z dôvodu ktorý odpadol, pretože takéto rozhodnutie by bolo v rozpore s rozhodujúcimi skutočnosťami žaloby v znení po pripustení zmeny žaloby.“

15. Dovolateľ prípustnosť a dôvodnosť podaného dovolania vyvodzoval aj z ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a) CSP, pretože nižšie súdy nereflektovali ustálenú rozhodovaciu prax dovolacieho súdu, že „zmena právnej kvalifikácie nároku uplatneného žalobcom v žalobe nie je zmenou žaloby; doplnenie žaloby o skutočnosti odôvodňujúce uplatnený nárok tiež z hľadísk uvedených v inom ustanovení zákona, nie je zmenou žaloby“ (rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 5Cdo/58/1999 zverejnené v časopise Zo súdnej praxe č. 61/2000 a rozsudok bývalého Najvyššieho súdu ČSR z 22. decembra 1972 sp. zn. 5Cz/30/72 uverejnený v Zborníku Najvyššieho súdu ČSSR ročník 1972, zväzok IV, s. 700). Napriek tomu, že žalobca od počiatku konania tvrdil a preukázal, že žalovanému poskytol peňažné prostriedky, že tieto finančné prostriedky bol žalovaný povinný žalobcovi vrátiť a súčasne žalovaný žiadnym tvrdením ani dôkazom nespochybnil fakt, že finančné prostriedky je povinný žalobcovi vrátiť, odvolací súd dospel k záveru, že nemohol uplatnený nárok právne posúdiť ako bezdôvodné obohatenie, keďže takéto posúdenie by bolo v rozpore so skutkovými tvrdeniami žalobcu.

16. V zmysle rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 5Cdo/58/1999 uverejneného v časopise Zo súdnej praxe č. 61/2000 a rozsudku bývalého Najvyššieho súdu ČSR z 22. decembra 1972 sp. zn. 5Cz/30/72, uverejneného v Zborníku Najvyššieho súdu ČSSR ročník 1972, zväzok IV, s. 700 platí, že: „Zmena právnej kvalifikácie nároku uplatneného žalobcom v žalobe nie je zmenou žaloby; Doplnenie žaloby o skutočnosti odôvodňujúce uplatnený nárok tiež z hľadísk uvedených v inom ustanovení zákona, nie je zmenou žaloby.“

17. Zohľadniac vlastnú rozhodovaciu prax (judikaturu, ktorou dovolateľ neargumentuje m. m. III. ÚS 76/2021, III. ÚS 163/2021), dovolací súd prihliadol aj na uznesenie najvyššieho súdu z 22. septembra 2010 sp. zn. 5Cdo/196/2009; z nosnej časti odôvodnenia vyplýva, že „Občianske súdne konanie je ovládané zásadou iura novit curia (práva pozná súd). Účastníci konania nie sú povinní uplatnený nárok, ani obranu proti nemu, právne kvalifikovať, pretože právna kvalifikácia veci je vecou súdu. Musia ale uviesť rozhodné skutočnosti, ktoré umožnia súdu, aby uplatnený nárok alebo obranu proti nemu právne kvalifikoval. Súd tak skúma, či tvrdené skutočnosti možno podriať pod hypotézu niektorej právnej normy tak, aby z dispozície tejto právnej normy bolo možné vyvodiť plnenie, prípadne určiť, či tu žalobcom požadovaný právny vzťah alebo právo je alebo nie je alebo potvrdiť také skutočnosti, ktoré bránia tomu, aby bolo žalobe vyhovené. Ak účastník uvedie rozhodujúce skutočnosti, z ktorých vyvodzuje ním tvrdený nárok alebo obranu proti nemu, ale s týmito skutočnosťami spája nesprávne právne následky, nie je súd viazaný právnym názorom účastníka a je povinný posúdiť vec podľa tých právnych noriem, ktoré na tvrdený a súdom zistený skutkový stav dopadajú.“

18. Dovolateľom nastolené riešenie právnej otázky v tejto veci presvedčivo smeruje k relevantnému postulátu o rozdelení procesných úloh jednotlivých subjektov civilného procesu: Základnú procesnú povinnosť sporových strán predstavuje povinnosť substancovať všetky podstatné a rozhodujúce skutkové okolnosti týkajúce sa sporu (čl. 8 CSP, § 132 ods. 1, § 150 CSP) a súdu je zverená právna argumentácia, príp. právna charakteristika faktov sporu v zmysle zásady iura novit curia, ktorou je ovládaný civilný súdny proces. Pre objasnenie dovolací súd dopĺňa, že prienik medzi nastolenými úlohami predstavuje možnosť (a nie povinnosť) strán uplatňovať právnu argumentáciu, v rámci ktorej zvyčajne prezentujú nielen názor na to, ktorú právnu normu má súd aplikovať a ako je potrebné ju interpretovať. Tomuto oprávneniu strany zodpovedá jednak oprávnenie protistrany na právnu

argumentáciu reagovať v rámci princípu kontradiktórnosti (čl. 9 CSP) a rovnosti strán (čl. 6 CSP), a súčasne aj povinnosť súdu poskytnúť na podstatné právne argumenty strán aspoň stručnú, ale vecnú odpoveď z pohľadu požiadavky úplnosti a presvedčivosti odôvodnenia rozsudku, tak ako to normuje § 220 ods. 2 CSP (I. ÚS 221/2024).

19. Z preukázaných skutočností vyplývajúcich z obsahu spisu je pre dovolací súd smerodajné ako žalobca od počiatku tvrdil, že žalovanému poskytol finančné prostriedky, ktoré mu žalovaný nevrátil; uvedené tvrdil počas celého konania. Súd nižších inštancií nemali pochybnosť, že finančné prostriedky žalobca žalovanému skutočne poskytol a súčasne odvolací súd meritorne nekonštatoval existenciu konkrétneho dôvodu na ponechanie si týchto finančných prostriedkov žalovaným. O právnom titule peňazí, ktoré sa presunuli z majetkovej sféry žalobcu do majetkovej sféry žalovaného vyslovil odvolací súd iba domnienky, ktoré neboli žiadnym dôkazom preukázané; napriek tomu vec vyhodnotil tak, že nemohol uplatnený nárok právne posúdiť ako bezdôvodné obohatenie, keďže takéto posúdenie by bolo v rozpore so skutkovými tvrdeniami žalobcu. Zo skutkových tvrdení žalobcu je pritom zrejmé, že sa domáha vydania žalovaným neoprávnene zadržovaných finančných prostriedkov, ktoré mu je žalovaný povinný vrátiť a následne počas konania toto žalobca právne kvalifikoval ako pôžičku.

20. Žalobca v zásade ako jedinú podstatnú skutočnosť v tejto súvislosti považoval, že podal žalobu o zaplatenie peňažnej sumy. Ako legitímny sa javí názor dovolateľa, že zamietnutie žaloby je založené na extrémnom argumente, že ak žalobca nepresvedčil súdy o existencii pôžičkového titulu, tak je spravodlivé, aby si žalovaný natrvalo nechal prijaté peniaze, tzn. nemusí ich vydať titulom bezdôvodného obohatenia, pretože takéto rozhodnutie by bolo v rozpore s rozhodujúcimi skutočnosťami žaloby po pripustení jej zmeny. Otázka stojí aj tak, či obстоjí z hľadiska elementárnej spravodlivosti, aby žaloba znejúca na zaplatenie peňažnej sumy bola zamietnutá, keď odvolací súd odmietol subsumovať skutkovú osnovu žaloby pod primárne ponúknutú právnu normu (po pripustení zmeny žaloby o pôžičke), ak zjavne je možné nájsť subsumpcie hodnú právnu normu (o bezdôvodnom obohatení), ktorá je v eventúálnom vzťahu voči skutkovej osnove žaloby, ktorá sa v eventúálnom hodnotení žaloby nemení.

21. Z uvedených východísk pre dovolací súd rezumuje záver, že procesná sankcia v podobe straty sporu len v prípade uvedenia nevhodného (nepriľahavého) právneho dôvodu (titulu) v žalobnom návrhu, nemá oporu nielen v samotnej judikatúre najvyššieho súdu (sp. zn. 5Cdo/196/2009, 5Cdo/58/1999, 5Cz/30/72), ale ani v princípoch, na ktorých je založený civilný proces, ani v účele civilného procesu, ktorým je zaoberať sa materiálным predmetom sporu, poskytnúť ochranu subjektívnych práv, prinášať spravodlivosť, a nie ich odmietat' cez rôzne arbitrárne procedurálne rituály (4Cdo/35/2019, 9Cdo/7/2021). Súdu nemožno uprieť, aby v spojení so skutkovými zisteniami urobil sám odlišné a právu zodpovedajúce hodnotenie žalobou uplatneného plnenia (m. m. I. ÚS 221/2024).

22. Sumarizujúc vyššie uvedené dovolací súd na dovolateľom nastolenú otázku odpovedá kladne v tom zmysle, že pri nezmenenom skutkovom stave všeobecné súdy nie sú viazané právnym názorom žalobcu a sú povinné posúdiť vec podľa tých právnych noriem, ktoré na tvrdený a súdom zistený skutkový stav dopadajú. Sú teda nie je viazaný právnou kvalifikáciou, ale len skutkovým vymedzením v žalobe a musí vyriešiť aj prípadnú konkurenciu (súbeh) právnych nárokov a spomedzi viacerých si vybrať správnu právnu normu. Z týchto dôvodov je preto neakceptovateľné také hodnotenie vecí odvolacím súdom, že samotné nepreukázanie existencie zmluvy o pôžičke nemá za následok také posúdenie uplatneného nároku, ktoré by bolo v rozpore s rozhodujúcimi skutočnosťami tvrdenými v žalobe, kvôli čomu súd nemohol žalobe vyhovieť a nepreukázanú pôžičku priznať žalobcovi titulom bezdôvodného obohatenia. Alebo, že na viaceré odvolacie námietky žalobcu vznesené na podporu záveru o bezdôvodnom obohatení nebolo možné prihliadnuť, nakoľko boli uplatnené mimo predmet konania, ktorý žalobca jednoznačne vymedzil ako nárok z pôžičky. Z hľadiska elementárnej spravodlivosti neobstojí, aby žaloba znejúca na zaplatenie peňažnej sumy bola zamietnutá, ak po pripustení zmeny žaloby odvolací súd odmietne subsumovať skutkovú osnovu žaloby pod primárne ponúknutú právnu normu (o pôžičke), ak je zjavne možné nájsť subsumpcie hodnú právnu normu (o bezdôvodnom obohatení), ktorá je v eventúálnom vzťahu voči skutkovej osnove žaloby, ktorá sa v eventúálnom hodnotení žaloby nemení.

23. V súlade so stabilnou rozhodovacou praxou dovolacieho súdu (5Cdo/196/2009, pozri aj novšie rozhodnutia sp. zn. 7Cdo/148/2023, 2Cdo/222/2021), v snahe predchádzať arbitrárnemu výkladu práva a jeho aplikácii (§ 420 písm. f) CSP) je správne také nazeranie veci v obdobných prípadoch, ktoré nebráni tomu, aby súd pri rozhodovaní o peňažnom plnení vychádzajúcom z nesporných skutkových tvrdení, nárok po právnej stránke posúdil aj podľa inej normy (bezdôvodné obohatenie), ako bolo žalobcom pôvodne navrhované (zmluva o pôžičke).

24. Odvolací súd sa obiter dictum vysporiadal s otázkou, prečo ani teoreticky o bezdôvodné obohatenie zo strany žalovaného nemohlo ísť; mal za to, že strany sporu v rámci riešenia zmluvných vzťahov smerujúcich k zhotoveniu stavby preferovali daňovo optimálnejšie riešenie, pri ktorom bola stavba čiastočne financovaná z účtu spoločnosti Tasto s. r. o. a čiastočne z hotovosti opakovane odovzdanej žalobcom. Dovolací súd v tejto súvislosti pripomína, že ak je nejaký argument alebo názor v súdnom rozhodnutí vyjadrený iba ako tzv. „obiter dictum“, znamená to, že táto časť odôvodnenia nie je záväzná. Obiter dictum totiž znamená „povedané na okraj, nad rámec“. Súd svoju mienku alebo pozorovanie poznamenáva len mimochodom, poznámkou na okraj. Je preto zrejmé, že odvolací súd sa nárokom na vydanie bezdôvodného obohatenia odmietol meritórne zaoberať a otázka, na ktorú odpovedal v závere svojho rozhodnutia, nebola jadrom jeho právneho posúdenia. Otázku nedôvodnosti event. nároku preto záväzne nevyriešil. Tieto len na okraj a doplnkovo vyjadrené právne názory dovolacieho súdu, ktoré, hoci sú súčasťou odôvodnenia jeho rozhodnutia, nemožno bez opätovného meritórneho prejednania sporu považovať za záväzné právne názory na prejednávajúcu vec.

25. Keďže významovo takmer totožné dovolacie námietky dovolateľa spadajú pod obidva dôvody prípustnosti dovolania, po konštatovaní dôvodnosti podaného dovolania nielen z dôvodov zmätočnosti (§ 420 písm. f) CSP, § 431 ods. 2 CSP) ale aj z dôvodov nesprávneho právneho posúdenia veci (§ 421 ods. 1 písm. a) CSP, § 432 ods. 2 CSP), bolo potrebné napadnutý rozsudok dovolacieho súdu zrušiť (§ 449 ods. 1 CSP) a vec vrátiť na ďalšie konanie (§ 450 CSP).

26. V ďalšom konaní odvolací súd posúdi opodstatnenosť nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia. Svoje rozhodnutie riadne odôvodní tak, aby obsahová (materiálna) náplň jeho rozhodnutia založila nielen jeho zrozumiteľnosť, ale aj všeobecnú interpretačnú presvedčivosť. Z odôvodnenia rozsudku musí vyplývať vzťah medzi skutkovými zisteniami aj úvahami pri hodnotení dôkazov na jednej strane a právnymi závermi na strane druhej. V hodnotení skutkových zistení nemôže chýbať žiadna relevantná skutočnosť alebo okolnosť, ktoré odvolací súd náležitým spôsobom v celom súhrne posúdi a náležite vyhodnotí. Rozhodnutia súdov nižších inštancií musia obsahovať náležitosti uvedené v § 393 CSP, musia byť logické a presvedčivé.

27. Uznesenie Okresného súdu Trenčín č. k. 12Csp/46/2020-578 z 12. júla 2024 dovolací súd zrušil ako rozhodnutie súvisiace. Podľa ustálenej judikatúry najvyššieho súdu (R 73/2004) závislým výrokom môže byť nielen dovolaním nedotknutý výrok tvoriaci súčasť napadnutého rozhodnutia, ale aj výrok, ktorý je obsahom iného, samostatného rozhodnutia v danej veci. Vydanie uznesenia o náhrade trov konania v konkrétnej výške je jednostranne závislé od existencie právoplatného rozhodnutia vo veci. Zrušením rozsudkov súdov nižších inštancií uznesenie o výške náhrady trov prvoinštančného a dovolacieho konania ako závislé rozhodnutie stratilo svoj podklad. Bez nadväznosti na predchádzajúce (zrušené) rozhodnutie by zostalo uznesenie o výške náhrady trov konania osamotené, strácalo by rozumný zmysel, čo by zároveň odporovalo princípu právnej istoty (napr. I. ÚS 549/2015, sp. zn. 2Cdo/173/2008, 2Cdo/267/2008, 1MCdo/14/2010, 1Cdo/36/2011, 6Cdo/201/2012, 4Cdo/52/2014 a 2MObdoV/4/2012).

28. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazaní právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP). Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

29. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.